

เทศน์เช้า วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

พระไตรปิฎกเป็นแบบอย่าง อย่างประเพณีทางใต้ก็เหมือนกัน ประเพณีทางอีสานเหมือนกัน ข้าวประดับดินอันนี้มาจากพระไตรปิฎก เพียงแต่เราจะเอาตรงไหนมาเป็นคติ แล้วอยู่ที่ครูบาอาจารย์ มันเป็นประเพณีมา ถ้าเป็นประเพณีมานี้ โอ้อย่างนี้ดีกว่ากันไป พูดถึงถ้ามันมีเหตุผลอีกอย่างก็ว่าไป ถ้าไม่มีเหตุผลเราก็ฟังไปอีกอย่างหนึ่ง แต่คตินี้เราตีความหมายไม่ออก อย่างเช่น เวียน ๓ รอบ เห็นไหม เราเวียนสพ ๓ รอบ นี่วัฏฏะ กามภพ รูปภพ อรูปภพ นี่ ๓ วัฏฏะ ในวัฏฏะนี้จิตวิญญาณต้องตายต้องเกิดตลอดเวลา

ตราสัง เห็นไหม มัดศพตราสัง บ่วงบุตร บ่วงภรรยา บ่วงสามี บ่วงอย่างนี้แก้ไขไม่ได้ แก้ไขตกไม่ได้จะปลดเปลื้องด้วยความยากลำบากมาก บ่วงต่าง ๆ พระพุทธเจ้าบอกไว้เลย “บ่วงกรงขังอย่างอื่นมันทำลายได้ แต่กรงขังวิชานี้ทำลายได้ยากมาก” กรงขังของบุตรของภรรยา นี่มันเป็นกรงขังขังสัตว์โลกไว้อย่างนั้น นี่คตินี้สอนอย่างนั้น ลอยไปตามกระแสน้ำ ลอยอังคารก็ลอยอังคารไป ลอยอังคารตามกระแสน้ำไป อันนี้เป็นคตินี้

แต่ถ้าอย่างเราคิดทางวิทยาศาสตร์ มันก็เป็นวิทยาศาสตร์ อันนั้นมันเป็นคตินี้ ถ้าเราตีความหมายคตินี้ออก เราก็ได้ความหมาย ถ้าเราตีคตินี้ไม่ออก เราก็ไม่ได้ความหมาย เราทำประเพณีตามไปเราทำให้เชื่อไป แล้วพระก็ไม่ได้ย้ำตรงนี้ด้วย ย้ำว่าที่ทานี่ทำเป็นว่าเตือนคนเป็นทั้งหมดนะ อาหารที่มีอยู่ข้างหน้าเรา ถ้าใครเอาใส่ปากคนนั้นจะอิ่มท้อง อาหารเราไม่เอาไว้ข้างหน้าเรา แล้วเราไม่ได้เอาใส่ปากมันก็ไม่อิ่มท้อง

ศาสนาก็เหมือนกัน ศาสนาธรรมตัวธรรม เห็นไหม เขาว่าไปวัด ทำไมต้องไปวัด? ทำไมต้องไปเค็ดร่อน? บวชใจก็ได้ บวชใจก็ได้ถ้าทำได้จริงถ้าบวชใจได้นะ แต่มันบวชไม่ได้มันต้องไปวัด ไปวัดเพื่ออะไร? เพื่อมันเป็นสามเณร ทาน ศีล ภวนา เห็นไหม สามเณร ถ้ามีเณรสามเณรนี้เราจะตั้งกระทะตั้งหม้อตั้งแกงได้อย่างดีเลย ถ้าเณรมีสองเณรมันตั้งแล้วไม่ดี อย่างถ้าไม่มีทานความ

มั่นคงของใจมันไม่มี ไม่มีปรับพื้นฐาน ถ้าไม่มีทานมีศีลภาวนา แล้วศีลแล้วภาวนาเลยแล้วก็ทำไปไม่รอด ทำไปไม่ได้

ถ้ามีทานขึ้นมานี้ ทานขึ้นไปเพื่อให้เสถียรมั่นคงขึ้น เรามีหนึ่งเราก้าวหนึ่งสองสามมันก็ก้าวไปได้ตามบันไดขึ้นไป โคดขึ้นขั้นที่สองเลยไม่ต้องมีทาน ทานทำแล้วก็แล้วกันไป ผู้ที่ทำทานไม่ได้ผลหรอก คือทำศีล มันตามหลักศาสนาสอนไว้อย่างนั้นจริง ๆ ทานร้อยหนพันหนไม่เท่ากับมีศีลบริสุทธิ์หนึ่ง มีศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับทำสมาธิขึ้นมานาหนึ่ง เราก็อำนาจสมาธิ

พระพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ “อานนท์ บอกให้ภคุสธบอให้บริษัท ๔ ให้ปฏิบัติบูชาเรา ตถาคตเถิด อย่าได้อามิสบูชาเลย” อย่างที่เราทำนี้เป็นอามิสบูชา แต่ปฏิบัติบูชามันเข้ามาได้ แต่มันเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก ของเรามองอยู่เห็นไหม มันเป็นเส้นผมบังภูเขามันจะมองไม่เห็น

นี่ก็เหมือนกัน เราจะมองเห็นใจเราเราจะมองไม่เห็นเลย สรรพสิ่งต่าง ๆ กระแสนั่นย้อนออก เรื่องของธรรมนี้เป็นเรื่องที่ว่าลึกแสนลึก กว้างแสนกว้าง แล้วพระพุทธเจ้าบัญญัติให้แคบเข้ามาให้ตื้นขึ้นมาให้พวกเราทำได้ นี่บัญญัติขึ้นมาก็มีมรรคอรียสัจจังใจ ทำความสงบของใจ นี่บัญญัติขึ้นมา แล้วเราเดินตามบัญญัตินั้นขึ้นมาได้เราจะเข้าถึงหัวใจได้

ถ้าเราไม่เดินตามบัญญัตินั้นเราจะเข้าถึงหัวใจไม่ได้เลย มันลึกแสนลึกที่จับต้องไม่ได้แล้ว มันมีการจับต้องได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระพุทธเจ้า ถึงได้เรื่อง ถึงได้ทำมรรคอรียสัจจังขึ้นมาได้ ถ้าไม่มีพระพุทธเจ้าขึ้นมาก่อนนี้ไม่มีทางเลย สิ่งนี้ไม่มีทางทั้ง ๆ ที่มันอยู่กับเรานะ มันน่าสลดสังเวช สลดสังเวชที่ไหน? ของอยู่กับเรา เหมือนกับเพชรไว้ที่หน้าผากแล้วเราก็อหาเพชรแต่หาไม่เจอ โปกหัวไว้เอาผ้าขาวม้าโปกหัวไว้แล้วก็เดินหาผ้าขาวม้า หาอย่างไรก็ไม่เจอ

นี่ก็เหมือนกัน เราหาใจของเราหาไม่เจอนะ ความสุขนี้มีความสุขมีความสุขเข้าใจกันต่าง ๆ นา ๆ หาความสุขต่างคนต่างหา หาไปข้างนอก หาแล้วหาไม่เจอ แต่ไม่คิดเลยว่าของมันอยู่กับเราเอง ของมันอยู่กับใจเราเอง ถึงต้องทำความสงบของใจ ถ้าใจสงบขึ้นมามันจะมีผลขึ้นมา ความเห็นของใจขึ้นมาได้ ถ้าใจทำความเห็นของใจขึ้นมาได้ ใจนี้มันเป็นเรื่องของฐาน

กรรมฐาน เห็นไหม สมถกรรมฐานสำคัญ สำคัญตรงนี้ สำคัญตรงที่ว่าฐานของงานจะได้เกิดขึ้น ถ้าฐานของงานไม่เกิดขึ้นนี้เราไม่ทำ ความคิดของเรา เราคิดเราไปอยู่ที่ไหน ความคิดเรา

จับจดไหม? ความคิดเราจับจด คิดอย่างไรก็แล้วแต่ แล้วพอมันตกผลึกออกมา มันก็ตกผลึกไปในหัวใจ แต่มันไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย

แต่ถ้าเราทำฐานของการทำงาน ฐานของการทำงานคือว่ากรรมฐานขึ้นมาจิตสงบขึ้นมา มันจะย้อนกลับขึ้นมา ถ้าย้อนกลับเข้ามาได้มันจะเป็นวิปัสสนา ถ้าไม่มีสมถกรรมฐานก่อนมันจะไม่มีวิปัสสนาเลย มันจะเป็นวิปัสสนาไปไม่ได้ เพราะอะไร? เพราะว่าความคิดมันเป็นเรื่องเกิดดับ สิ่งที่เกิดดับมันหายไป มันหายไปมันไม่ลงที่ฐานนั้น ฐานที่รองรับนั้นไม่มี นี่ลึกลับลึกลับมันจะตื่นขึ้นมา ๆ ด้วยการกระทำของเราขึ้นมาเอง

ถ้าเราทำของเราขึ้นมา จิตสงบเข้ามา ๆ มันจะย้อนกลับเข้ามา เข้าถึงภายในของเราได้ นี่ของที่มีอยู่ในหัวใจของเรา เราแสวงหาขนาดไหน เราแสวงหาข้างนอกเข้าไปนี่ เราแสวงหาความเห็นของเรานะ ไปเกิดอย่างที่ว่าออกธุดงค์วัตร เห็นไหม ธุดงค์ไป ๆ ธุดงค์ไปเพื่ออะไร? ธุดงค์ไปเพื่อหาใจของตัวเองนะ วิ่งไปขนาดไหนก็ได้ธุดงค์ มันเป็นธรรมชาตินะ ภิกษุต้องอยู่ป่า เหมือนกับเราดิ่ง ดิ่งสิ่งใดออกมาจากใจแล้ววิปัสสนากับมัน ถ้าเราไม่ดิ่งออกมาจากใจ มันก็ชุกอยู่ในหัวใจนั่นนะ

นี่ก็เหมือนกัน เราทำสงบของใจขึ้นมามันเดือดร้อนขนาดไหน? เห็นไหม มันสงบไหม? ความสงบไหม? มันไม่สงบ มันมีแต่ความฟุ้งซ่านเลย ฟุ้งซ่านขนาดไหนก็แล้วแต่พยายามทำความสงบเข้ามา แล้วไปเอาสิ่งที่เป็นเนื้อของใจ เนื้อของใจไม่ใช่ขั้นขั้น ขั้นนี้เป็นความคิดเฉย ๆ เกิดดับขึ้นมา แต่มันอาศัยขั้นนี้ออกหาเหยื่อ กิเลสนี้อาศัยขั้นนี้ออกหากิน ความคิดเกิดขึ้นมาเป็นขั้นเหมือนกัน

แต่ถ้าเราใช้ขั้นนี้ขึ้นมา เราใช้ความคิดของเราตลอดไป มันไม่มีอีกอันหนึ่งคอยสติยับยั้งสติระลึกรู้อยู่ ถ้ามีสติอยู่นี้จะเป็นความเพียรตลอด ถ้าขาดสติไปนั้นจะไม่มี ความเพียรจะไม่เกิดขึ้นเลยถ้าเกิดขาดสติของเรา สติของเราจะเวียนออกไปข้างนอกหมุนออกไปข้างนอกหมุนออกไป ๆ หมุนออกไปแล้วก็หายไป มีแต่ความว่างเปล่า ๆ ไม่ได้สิ่งใด ๆ เลย มีแต่ความว่างเปล่า

แล้วเราคิดว่าความว่างอันนี้เป็นประโยชน์กับเรา ความว่างที่ว่าไม่สามารถควบคุมได้ ความว่างที่ไม่มีตัวตนจับต้องไม่ได้ แต่สัมมาสมาธิมันจะสงบตัวตลอดเวลา มันจะสงบตัวขนาดไหนเราจะระลึกรู้อยู่ตลอดเวลา เรารู้ตัวเราเองตลอดเวลา นั่นนะสัมมาสมาธิมันจับต้องได้ มันมีสมาธิ เรา

จะรู้ตัวเราตลอดเวลา ไม่ใช่ว่างโดยที่ว่ามันว่างตกวางค์ไป หายกลับไปนั่นก็เป็นอันหนึ่ง ว่างโดยความเว้งว่างความจินตนาการของเราอันหนึ่ง สัมมาสมาธิมันว่างขึ้นมามันจับหลักใจได้

เราต้องการโค เราตามรอยโคไปแล้วได้ตัวโค เราต้องการใจของเราเป็นทำงาน งานของการประพฤติปฏิบัติ งานของโลกเขาเป็นงานเขาใช้ร่างกายนะ ใช้พลังสมอง เห็นไหม ผู้บริหารใช้พลังสมอง แต่เวลางานภาวนาขึ้นมามันใช้พลังของใจ ใจเท่านั้นจะเข้ามาความเห็นของตัวเอง ใจมันจะเวียนกลับเข้ามา มันไม่ใช่พลังสมองนะ ถ้าพลังสมองมันเป็นความคิดนี้มันก็เกิดดับ มันให้ความทุกข์ขึ้นมา มันแก้ก็ไม่ได้

ถ้าเป็นพลังงานสมองมันเป็นเรื่องของโลกียะ เรื่องของโลกเขา มันจะเวียนไปในประสาโลกเขา ถ้าเรื่องของภาวนามยปัญญา มันเรื่องของความรู้สึกรู้สึกนี้ไม่ใช่สมอง ปัญญาเกิดขึ้นก็ไม่ใช่ปัญญาสมอง เป็นภาวนามยปัญญา ปัญญานี้เกิดขึ้นมามันถึงชำระถึงเนื้อใจได้ ถึงเนื้อของใจได้นะ ย้อนกลับมาชำระเนื้อของใจ ถ้าใช้ความคิดเข้าไปมันจะหมุนออกไปอย่างนั้น แล้วก็หมุนออกไปประสาโลกคิดประสาโลกออกไป แล้วมันจะไม่ได้ประโยชน์อะไรกับเราขึ้นมาเลย

นั่นนะถึงว่าเรื่องความลึกซึ่งลึกซึ่งมาก เรื่องศาสนานี้ลึกจนไม่สามารถจะจับต้องได้ กว้างจนไม่มีขอบเขต จินตนาการไปไม่มีขอบเขตนะ ให้ขนาดไหนก็แล้วแต่มันเป็นไปได้หมดเรื่องของนามธรรม มันอีกมหาศาลเลย แต่มันไม่มีขอบเขต ขอบเขตหมายถึงว่ามีสติสัมปชัญญะ สติสัมปชัญญะนี้ความระลึกอยู่ที่ย้อนกลับเข้ามาเป็นขอบเขตของมัน ขอบเขตของใจอยู่ตรงนี้ไง

แล้วกำหนดพุทโธ หรือว่าจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ใช้ความคิดแต่ความคิดต้องมีสติระลึก รู้ถ้าสติระลึก มันจะตามความคิดไปแล้วมันจะปล่อยความคิด ฟังสิ ความคิดปล่อยความคิด ความคิดอันหนึ่งรู้เท่ากับความคิดอีกอันหนึ่ง แล้วปล่อยเข้ามาจนละเอียดเข้ามา ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วความคิดมันจะสืบทอด เห็นไหม เรื่องของโลกเขานั้นเรื่องการซับซ้อนไป มันเรื่องการสะสมความคิดมันจะซับซ้อน ๆ มันเป็นความคิดต่อเนื่อง มันเป็นความสัมพันธ์กันไปตลอด

แต่ความคิดหยุดนี้มันเป็นความคิดหยุด หยุดแล้วก็ เอ๊ะ! หยุดได้อย่างไร? หยุดนี้ใครรู้ที่อยู่หยุด มันมีความพอใจของมัน นี่เป็นปัญญาอบรมสมาธิมันสามารถทำได้ ใช้ปัญญาเหมือนกัน ปัญญาของเราคือขนาดไหน พยายามย้อนกลับเข้ามา ๆ จนกว่ามันจะละเอียดเข้าไปพอดึงต่อของใจ นั่นนะมันถึงว่าเป็นปัญหาของตัวเอง เป็นปัญหาของสัตว์โลก

สัตว์โลกเกิดขึ้นมาทุกคนมีทุกข์อยู่ในหัวใจ ทุกคนต้องมีการปลดปล่อยทุกข์ในหัวใจ แต่ทุกคนไม่สามารถทำได้เพราะเราไม่มีความจริงจังใจ ถ้าเรามีความจริงจังใจ เราพยายามตั้งใจของเรา แล้วพยายามทำของเราขึ้นมาให้ได้ นี่มันเป็นเรื่องของสิ่งที่วิเศษสุดนะ เรื่องของโลกเขาเป็นเรื่องการพึ่งพาอาศัยกัน แล้วก็หมุนเวียนอยู่ในโลกหมุนเวียนไปพึ่งพาอาศัยกัน

แต่เรื่องปัจจัยตั้งความเห็นเฉพาะภายในนี้พึ่งพาอาศัยกันไม่ได้ ใจดวงไหนแก่ใจดวงนั้น มรรคอรียสัจจะเกิดจากใจดวงไหนชำระกิเลสใจดวงนั้น แล้วยกให้คนอื่นก็ไม่ได้ ได้สามารถเพียงแต่บอกกล่าว บอกวิธีการให้ใจอื่นสามารถทำประสาอย่างนี้ขึ้นมาได้ แต่ใจดวงนั้นก็ต้องสร้างขึ้นมาเอง สร้างสมขึ้นมาทุกดวงใจเพราะกิเลสเกิดจากใจดับจากใจ

มรรคอรียสัจจะก็เกิดขึ้นจากใจดวงนั้น แล้วชำระกิเลสจากใจดวงนั้นเหมือนกัน เหมือนกัน คือว่าใครจะสร้างสมขึ้นมา ความสร้างสมขึ้นมาเป็นประโยชน์ของเราขึ้นมา อันนี้เป็นประโยชน์ ถ้าเป็นประโยชน์ขึ้นมาแล้ว เราจะเห็นประโยชน์ของเราขึ้นมาละเอียดอ่อนขึ้นมา อันนั้นข้างนอก มันก็เป็นเรื่องของข้างนอก เรื่องวัตรปฏิบัติเครื่องดำเนินถนนหนทางนี้ “สัพเพ ธัมมา อนัตตา” ธรรมทั้งหลายนี้เป็นอนัตตาทั้งหมด”

การเกิดขึ้นของสภาวะธรรมนี้เป็นอนัตตา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป แต่จิตนี้มันไม่เป็นอนัตตาสิมันคงที่ตลอดเวลา แต่คงที่แบบทุกข์กับคงที่แบบสุข คงที่แบบทุกข์มันจะเป็นทุกข์ตลอดไปเลย ถ้าคงที่แบบสุข เห็นไหม นิพพานคงที่อยู่ว่ามีแน่นอนคงที่ แต่ถ้าคงที่นี้พูดภาษาโลกแล้วมันเป็นอึดตาทั้งหมด มันเป็นไปไม่ได้ มันถึงว่ามีอยู่ แต่คงที่แบบจิตที่มีสุขตลอดไป กับคงที่แบบทุกข์ ใจนี้ต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไปเลย

แต่สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมที่เกิดดับ คือสภาวะที่เราทำขึ้นมา มันเกิดดับ ๆ การเกิดดับ อันนี้มันเกิดดับ มันเกิดดับเพื่อให้จิตพ้นออกไปจากอรียสัจจะ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค จิตนี้กลั่นออกไปจากอรียสัจจะ ที่พ้นออกไปจากอรียสัจจะ เป็นความสุขของใจดวงนั้น นี่เป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น

แล้วทุกคนมีใจเหมือนกัน ทุกคนมีพลังงานเหมือนกัน ถ้าทุกคนทำทุกคนจะได้ เรื่องของโลกนะมันปากกัลดินถีบขนาดไหนก็แล้วแต่ เราพยายามหาอยู่หากินนี่เป็นเรื่องความทุกข์ความยาก เราก็ต้องทำของเราไป นั่นหน้าที่ของเรา แต่งานอีกอย่างหนึ่งคืองานการภาวนาของเรา เราต้องสะสมงานภาวนานี้ได้จะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา เป็นประโยชน์กับใจดวงนั้นนะ เอวัง